תחיה לכל, אחרי הכול: קוסמיזם רוסי כפרויקט של היסטוריה אינטלקטואלית

הקוסמיזם הרוסי עומד במרכזה של טרילוגיית סרטים של אנטון וידוקלה, שהוצגה ברחבי העולם. הטרילוגיה מתחקה אחר, או, ליתר דיוק, מקימה לתחייה רעיונות של קוסמיזם באמנות, בהנדסה, ובארכיטקטורה הפוסט-סובייטית. עלמה מיקולינסקי סוקרת את תצוגת הסרטים בחלל המנוהל על ידי אמנים בטורונטו, וגם את גוף המחקר התיאורטי שהתפתח סביב הנושא בארבע השנים האחרונות.

סקירה מאת עלמה מיקולינסקי נובמבר 3, 2019

הקוסמיזם הרוסי הפציע בשלהי המאה ה-19, מתוך כתביו של ניקולאי פדורוב (Fedorov 1829-1903). הכותב הנשכח, שלא זכה כמעט לחשיפה בימי חייו, הושב לחיים בשנים האחרונות הודות לאנטון וידוקלה (Vidokle) ולמלוא העוצמה של e-flux, בשנת שותפים עוד עם ייסד שווידוקלה "אוצרותית ופלטפורמה יוזמה ,אמן פרויקט ,וארכיון לאור להוצאה בימה" 1998.

On4A7467(S).jpg

[1]"אנטון וידוקלה: חיי נצח לכול: טרילוגיית סרטים על קוסמיזם רוסי", מראה הצבה ב- Outlet ‘Artists YYZ, טורונטו, 19.1.19-16.3.19
צילום: אלן קוסמיאק. באדיבות Outlet ‘Artists YYZ

היה זה בוריס גרויס (Groys), פרופסור ללימודים סלביים ורוסים באוניברסיטת ניו יורק, שהסב את תשומת לבו של וידוקלה לקוסמיזם הרוסי , דרך סיפור שנשמע יותר כמו מדע בדיוני מאשר היסטוריה. הוא מספר כי מנהיגי המפלגה הבולשביקית התנסו בעירויי דם כדי לשמר את נעוריהם. וידוקלה הסתקרן, ושנים לאחר מכן יזם את החייאתם של טקסטים נשכחים, כשהוא מתווה את העקבות שהותירו במאות העשרים והעשרים ואחת.1

וידוקלה תמצת את הקוסמיזם הרוסי לכדי הצהרה אחת: "חיי נצח ותחייה לכול",2 רעיון שמבטא את היחס בין הקוסמיזם למרקסיזם, המשתקף בשאיפה לחלוקה שווה של משאבים, וגם את מטרותיו העיקריות של הקוסמיזם: השגת חיי נצח תחילה, ואחריהם הקמה לתחייה של כל החיים מימים ימימה. לפי פדורוב, האבולוציה תהיה שלמה רק כאשר המוות יובס, מהלך שיתממש לא ביום הדין הנוצרי אלא באמצעים אנושיים כמו טכנולוגיה ומדע.3נוכל לזכות בחיי נצח כאשר נשדרג את גופינו להפקה של אנרגיה ישירות השמש (ובכך נבטל את הצורך בחמצן או בצריכת בריות אחרות – מן החי או הצומח).

[2] ON4A7505(S).jpg

[3]"אנטון וידוקלה: חיי נצח לכול: טרילוגיית סרטים על קוסמיזם רוסי", מראה הצבה ב- Outlet ‘Artists YYZ, טורונטו, 19.1.19-16.3.19
צילום: אלן קוסמיאק. באדיבות Outlet ‘Artists YYZ

התכונות הגופניות שמאפשרות חיי נצח הן גם הבסיס לעיקרון השני של הקוסמיזם - התחייה האוניברסלית. בעוד שהקומוניזם או המרקסיזם חלמו על הגשמת רעיונותיהם בעתיד הרחוק, שאינו בר השגה לאלה שחיים בהווה, הקוסמיזם מצא דרך לחלוק את קיומם האוטופי של חיי נצח עם כולם, גם עם הדורות הקודמים שהוקרבו על מזבח הניסיונות להגשים מטרה זו. חובתם של אלה שזכו לחיי נצח באמצעות מדע וטכנולוגיה היא להשיב לחיים את כל מי שחי לפניהם, בטוטליות שתהפוך את המין האנושי לשלם. אולם, מאחר וכדור הארץ אינו מסוגל להכיל כמות אין-סופית של חיים (בני אנוש, בעלי חיים וצמחים, וגם חיידקים), השלב השני יכלול מסעות בחלל החיצון והתיישבות בכוכבים אחרים במערכת השמש. כאשר תלותנו בחמצן תתפוגג נוכל לשוטט ביקום כולו, חופשיים מהחיבור לכדור הארץ.

[4] ON4A7474(S).jpg

[5]"אנטון וידוקלה: חיי נצח לכול: טרילוגיית סרטים על קוסמיזם רוסי", מראה הצבה ב- Outlet ‘Artists YYZ, טורונטו, 19.1.19-16.3.19
צילום: אלן קוסמיאק. באדיבות Outlet ‘Artists YYZ

הקוסמיזם הרוסי עומד במרכזה של טרילוגיית הסרטים של אנטון וידוקלה, שהוצגה ברחבי העולם – *This Is Cosmos*,(2014 , *זהו קוסמוס*) *The Communist Revolution Was Caused By The Sun*, 2015), *השמש הביאה את המהפכה הקומוניסטית*) וחיי נצח ושיבה לחיים לכולם! *Immortality and Resurrection for All!*, 2017), שבהם צפיתי כשהוצגו בחלל האמנים Outlet ‘Artists YYZ בטורונטו. הטרילוגיה עוקבת אחרי קיומם של רעיונות של קוסמיזם באמנות, בהנדסה ובארכיטקטורה הפוסט-סובייטיות. וידוקלה אינו חסיד של קוסמיזם, אך הוא מתווה, או יותר נכון, משיב לחיים את מה שהוא רואה כנוכחותם המתמשכת של רעיונות וסמלי הקוסמיזם – השמש, חיי נצח, מסע בחלל – וזאת למרות שחסידיו של פדורוב הוגלו או הוצאו להורג ורעיונותיו נשכחו כמעט לגמרי. הסרטים הם בחלקם דוקומנטריים, בחלקם סרטי מסע, ובחלקם שחזור של נרטיב שמתרחש ברחבי ברית המועצות לשעבר ומלווה בציטוטים מפדורוב שאותם ווידוקלה מקריין.

[6] This Is Cosmos – Anton Vidokle, with Boris Groys

Video of This Is Cosmos – Anton Vidokle, with Boris Groys
هذا هو الكوزموس – أنطون فيدوكله الى جانب بوريس غرويس، عرض وحوار، يوم الجمعة، 10 نيسان 2015، فضاء الفنانين (Artist's Space)

במהותו, הפרויקט של וידוקלה שייך לעולם ההיסטוריה האינטלקטואלית. קוסמיזם רוסי היה הנושא המרכזי של גיליון מיוחד של*e-Flux Journal* [7] ושל אתר רשת ייעודי [8], ובספר של MIT ושל *e-Flux* שיצא בשנת 2018 תורגמו אחדים מהטקסטים המקוריים של הקוסמיזם, מסות שהתפרסמו לראשונה ברוסית ב-2015 בהוצאת מוזיאון הגרז' לאמנות עכשווית (Art Contemporary of Museum Garage). 4 הפרויקט היה גם במרכז תערוכה [9]שהוצגה בשנת 2017 בברלין, ב-Welt der Kulturen der Haus. בתערוכה זו, בוריס גרויס בחר להציג את הטרילוגיה של וידוקלה ועוד עבודה עכשווית של ארסיני ז'ילייאב (Zhilyaev) לצד עבודות של אמני האוונגרד הרוסי שבמידה זו או אחרת משקפות רעיונות, פילוסופיה וסמלים של הקוסמיזם. יתר על כן, בעקבות כנס שנערך במקביל לתערוכה בברלין, הוצאת שטרנברג פרסמה כרך ובו מאמרים מאת כותבים עכשוויים על קוסמיזם רוסי.5

פעולת הגילוי של כתבי פדורוב והניסיונות לבדוק את ההשפעה המתמשכת של רעיונותיו לאורך ההיסטוריה מעלה בזיכרון את המיזם הרביזיוניסטי שחילץ את הסוריאליסט-הפורש ז'ורז' בטאיי (Bataille) מתהום הנשייה; מגזין הספרות הצרפתי*Tel Quel* החייה את בטאיי בשנות השבעים של המאה הקודמת בחוגי האקדמאים דוברי הצרפתית, ואז, בשנות השמונים והתשעים, המשיך זאת כתב העת אוקטובר (*October*) (שהיה שקול ל*e-flux* בתפוצתו ובהשפעתו). הודות למאמצים אלה מעמדו של בטאיי השתנה מדמות נשכחת לכותב שהאקדמיה דוברת האנגלית אימצה אל ליבה ואיזכרה עד זרא.

יש הבדל חשוב אחד בין שני מפעלי ההחייאה: רעיונותיו של בטאיי התקיימו, ועדיין ממוקמים, לצד גרסתו של אנדרה ברטון מבטל ,היום מתואר שהוא כפי ,פדורוב של הקוסמיזם ,זאת לעומת .וגאולה סובלימציה שמעדיפה ,לסוריאליזם (Breton) נרטיבים אחרים של התקופה: הסיפורים הידועים על האוונגרד הרוסי, המשמש מכשיר להתפתחותה של תודעה בולשביקית חדשה, או אמנות התקופה כמסע לקראת הפשטה - שניהם נבלעים בקרב הרעיונות, הסמלים והמיתולוגיה של הקוסמיזם. מוטיב השמש באופרה הניצחון על השמש , שעוצבה על ידי מלביץ' (Malevich), מפורש מבעד לעדשת הסימבוליזם הקוסמיסטי. באופן דומה, המודלים הארכיטקטוניים הסופרמסיסטיים שלו נראים כיסודות לתחנות חלל. הדימוי של אריק בולטוב (Bulatov), ששימש ככרזה לתערוכה "הניצחון על השמש [10]" במוזיאון ישראל בירושלים, עומד במרכזו של מאמר נוסף שבודק מחדש את מקומו של הקוסמיזם בתוך התנועה הקונצפטואלית של מוסקבה.6הנושא הודגש בחלק ההיסטורי בתערוכה בברלין, כאשר העבודות הופרדו מהקשרן ההיסטורי ונרתמו לשירות הנרטיב הקוסמיסטי.7אם הקוסמיזם הרוסי מציע "סוג אחר לגמרי של מודרניות, מעבר לצד הנכון או הלא-נכון של ההיסטוריה, ללא מנצחים או קורבנות",8אזי המערך האינטלקטואלי העכשווי שדוחף את הקוסמיזם הרוסי קדימה מוחק נרטיבים אחרים.

[11] 0N4A7444(S).jpg

[12]"אנטון וידוקלה: חיי נצח לכול: טרילוגיית סרטים על קוסמיזם רוסי", מראה הצבה ב- Outlet ‘Artists YYZ, טורונטו, 19.1.19-16.3.19
צילום: אלן קוסמיאק. באדיבות Outlet ‘Artists YYZ

הימצאותו של הקוסמיזם בכל מקום, כביכול, מתבררת ביתר שאת עם ההתקדמות בציר הזמן. בעוד שהתופעה החלה בהתרחשויות עלומות ובפרסום מהדורות מצומצמות של טקסטים, בהמשך היא מכילה אירועים כמו המרוץ לחלל בזמן המלחמה הקרה - שיגור לחלל של אסטרונאוטים אמריקנים וקוסמונאוטים רוסים – ומגיעה לשיא בהווה בפיתוחים מדעיים כמו בינה מלאכותית, ננו- וביו-טכנולוגיה, וגם ניסיונות להכיל מגמות מעמק הסיליקון כגון X-Space של אילון מאסק עוצמת מקור הוא וידוקלה של הקוסמיזם של והמכיל הפתוח אופיו .(Kurzweil) קורצווייל ריי של הומניזם-והפוסט (Musk) הפרויקט וגם חולשתו, בעודו מתגלגל מפרשיה היסטורית נשכחת אל תופעה נרחבת ששוכנת במרכז הדמיון הניאו-ליברלי.

"אנטון וידוקלה: חיי נצח לכול: טרילוגיית סרטים על קוסמיזם רוסי", Outlet ‘Artists YYZ, טורונטו, 19.1.19-16.3.19

1. אלכסנדר בוגדנוב (Bogdanov), שהיה מייסד-שותף של המפלגה הבולשביקית ביחד עם לנין וערך ניסוים בעירויי דם כדי להצעיר את כולם", במאמר מערכת - קוסמיזם רוסי [7] , גיליון *e-flux* מס' 88, פברואר 2018. ההקשר לגרויס תואר בפודקסט זה של e-flux על קוסמיזם רוסי [13].
2. נאמר ב פודקסט על קוסמיזם רוסי [13].
3. Anastasia Gacheva, “ Art as the Overcoming of Death: From Nikolai Fedorov to the Cosmists of the 1920s,” e-flux Journal no. 89, Feb 2018.[14]
4. Boris Groys (ed.), *Russian Cosmism*. ראו ברוסית לגרסה כאן [15]. , Boston, MA; MIT Press, 2018
5. Julieta Aranda, Brian Kuan Wood, Stephen Squibb, Anton Vidokle (eds.), *Art without Death;*

, Berlin: Sternberg Press, 2017*Conversations on Russian Cosmism*
- 6. Alessandra Franetovich, “Cosmic Thoughts: The Paradigm of Space in Moscow Journal, #99, April 2019. *e-Flux* Conceptualism,”
- 7. מודל זה מזכיר יותר את מה שגרויס (הסנדק של הקוסמיזם, אוצר התערוכה בברלין ותורם לרבים מהספרים המצוטטים כאן) עשה בספרו המכונן*האמנות הטוטלית של הסטליניזם* , שבו טען שהאוונגרד הרוסי התחרה במשטר הסטליניסטי על אותה משבצת כאשר ביקש ליצור אמנות משנה-עולם. ראו: Groys Boris, *The Total* , New York: Verso, 1992.*Art of Stalinism: Avant-Garde, Aesthetic Dictatorship, and Beyond*
- 8. בריאן קואן וווד, ראו כאן [16].

Source URL: https://www.tohumagazine.com/he/article/%D7%AA%D7%97%D7%99%D7%94-%D7%9C%D7%9B%D7%9C-%D7%90%D7%97%D7%A8%D7%99-%D7%94%D7%9B%D7%95%D7%9C-%D7%A7%D7%95%D7%A1%D7%9E%D7%99%D7%96%D7%9D-%D7%A8%D7%95%D7%A1%D7%99-%D7%9B%D7%A4%D7%A8%D7%95%D7%99%D7%A7%D7%98-%D7%A9%D7%9C-%D7%94%D7%99%D7%A1%D7%98%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%94-%D7%90%D7%99%D7%A0%D7%98%D7%9C%D7%A7%D7%98%D7%95%D7%90%D7%9C%D7%99%D7%AA

Links
[1] https://tohumagazine.com/sites/default/files/On4A7467%28S%29.jpg
[2] https://www.tohumagazine.com/he/file/on4a7505sjpg
[3] https://tohumagazine.com/sites/default/files/ON4A7505%28S%29.jpg
[4] https://www.tohumagazine.com/he/file/on4a7474sjpg-0
[5] https://tohumagazine.com/sites/default/files/ON4A7474%28S%29_0.jpg
[6] https://www.tohumagazine.com/he/file/cosmos-%E2%80%93-anton-vidokle-boris-groys
[7] https://www.e-flux.com/journal/88/176021/editorial-russian-cosmism/
[8] https://cosmism-timeline.e-flux.com/#/
[9] https://www.hkw.de/en/programm/projekte/2017/art_without_death_russian_cosmism/start.php
[10] https://www.imj.org.il/en/exhibitions/victory-over-sun
[11] https://www.tohumagazine.com/he/file/0n4a7444sjpg
[12] https://tohumagazine.com/sites/default/files/0N4A7444%28S%29.jpg
[13] https://player.fm/series/h-k-w/russian-cosmism-technology-of-immortality
[14] https://www.e-flux.com/journal/89/180332/art-as-the-overcoming-of-death-from-nikolai-fedorov-to-the-cosmists-of-the-1920s/
[15] https://garagemca.org/en/publishing/boris-groys-russian-cosmism-by-boris-groys
[16] https://www.e-flux.com/books/151809/art-without-death-conversations-on-russian-cosmism/